

ELEKTRON TIJORATNI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS TAMOYILLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8352820>

N.B.Karimova

Toshkent davlat yuridik universiteti

Tayanch doktoranti

O'zbekiston Respublikasi

Toshkent shahri

e-mail: zokirovanilufar710@gmail.com

Annotatsiya

Dastlab ma'lumot saqlash, uzatish, qabul qilish vazifalarini bajargan axborot texnologiyalari keyinchalik tadbirkorlik sohasida keng qo'llanila boshlandi va natijada elektron tijorat atamasi shakllandi. Elektron tijoratni soliqqa tortish bu sohani rivojlantirish, davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va bozorning barcha ishtirokchilari uchun teng sharoitlar yaratishda muhim o'rin tutadi. Soliqqa tortish esa bevosita xalqaro va umummilliy tamoyillarga asoslanib amalga oshiriladi.

Kalit so'zlar

elektron tijorat, soliqqa tortish, tamoyil, soliq.

ОСОБЫЕ ПРИНЦИПЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ

Каримова Н.Б

Ташкентский государственный юридический университет

Базовый докторант

Республика Узбекистан

город Ташкент

электронная почта: zokirovanilufar710@gmail.com

Аннотация

Информационные технологии, изначально выполнявшие задачи хранения, передачи и получения информации, в дальнейшем получили широкое распространение в сфере предпринимательства, в результате чего сформировался термин электронная коммерция. Налогообложение электронной коммерции играет важную роль в развитии этого сектора, обеспечивая финансовую стабильность

государства и создавая равные условия для всех участников рынка. Налогообложение напрямую основано на международных и национальных принципах.

Ключевые слова

электронная коммерция, налогообложение, принцип, налог.

SPECIFIC PRINCIPLES FOR E-COMMERCE TAXATION

Karimova N.B

Tashkent State Law University

PhD student

The Republic of Uzbekistan

Tashkent city

email: zokirovanilufar710@gmail.com

Annotation

Information technologies, which initially performed the tasks of storing, transmitting and receiving information, later became widespread in the field of business, as a result of which the term e-commerce was formed. Taxation of e-commerce plays an important role in the development of this sector, ensuring the financial stability of the state and creating equal conditions for all market participants. Taxation is directly based on international and national principles.

Key words

e-commerce, taxation, principle, tax.

Axborot texnologiyalarining paydo bo'lishi insonlarga qulaylik yaratib, ularga dunyo, atrofdagilar bilan yaqin aloqa qilishga, qisqa muddatlarda ma'lumotlarga ega bo'lishga xizmat qildi. Dastlab axborot texnologiyalari asosan ma'lumot saqlash, uzatish, qabul qilish vazifalarini bajargan bo'lsa, keyinchalik tadbirkorlik sohasida ham qo'llanila boshlandi. Bu esa tadbirkorlikning yangi tarmog'i, ya'ni "virtual" hech qanday moddiy investitsiyalar talab qilmaydigan yo'nalishning ochilishga sabab bo'ldi, natijada yangi atama elektron tijorat atamasi shakllandi. Internetdagi birinchi xavfsiz tranzaksiyalar 1994 yilda ro'yxatga olingan va aynan shu vaqtni keyinchalik "elektron tijorat" nomi bilan mashhur bo'lgan hodisaning tug'ilishi deb hisoblash mumkin¹⁹.

¹⁹ Васильева Надежда Михайловна. Правовое регулирование налогообложения электронной Коммерции. Автореферат. Москва – 2007, ст 3.

Internet orqali tovarlar va xizmatlarni sotish sifatida ta'riflangan elektron tijorat zamonaviy dunyoda muhim rol o'ynaydi. Agar ma'lumot, xizmatlar yoki mahsulotlar (masalan, dasturiy ta'minot) onlayn tarzda yetkazib berilsa, butun savdo jarayoni, jumladan, to'lov ham onlayn tarzda amalga oshirilishi mumkin²⁰. Bu iste'molchilarga qulaylik va foydalanish imkoniyatini beradi, shu bilan birga korxonalar uchun mijozlar bazasini kengaytirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Shu nuqtai nazardan, elektron tijoratni soliqqa tortish bu sohani rivojlantirish, davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va bozorning barcha ishtirokchilari uchun teng sharoitlar yaratishda muhim o'rin tutadi.

An'anaviy tarzda soliqning Soliq kodeksiga muvofiq, soliq solish majburiylik, aniqlik va soliq organlarining soliq to'lovchilar bilan hamkorligi, adolatlilik, soliq tizimining yagonaligi, oshkoralik va soliq to'lovchining haqligi prezumpsiyasi prinsiplariga asoslanadi. Elektron tijoratni soliqqa tortish an'anaviy soliqqa tortishning umumiy tamoyillariga asoslansada, uning o'ziga xos jihatlari alohida tavsiflanishi talab etiladi.

An'anaviy tarzda soliqqa tortish va elektron tijorat soliqqa tortish o'rtasidagi farqlar asosan elektron operatsiyalar bo'yicha soliqni yig'ish va hisobga olish xususiyatlaridadir. Mana bir nechta asosiy farqlar:

1. Soliq solish joyi: An'anaviy tarzda soliqqa tortishda soliq solish joyi sotuvchi yoki xaridorning jismoniy joylashgan joyiga qarab belgilanadi. Elektron tijoratda soliq solish joyi turli omillarga qarab belgilanishi mumkin, masalan, mahsulot yoki xizmat haqidagi ma'lumotlar saqlanadigan serverlarning joylashuvi yoki mahsulot yoki xizmat haqiqatda yetkazib beriladigan yoki ko'rsatiladigan joy.

2. Soliq stavkalari: An'anaviy soliqqa tortish mahsulot yoki xizmat turiga qarab har xil soliq stavkalariga ega bo'lishi mumkin. Elektron tijoratda soliq stavkalari tovarlar yoki xizmatlar sotiladigan mamlakat yoki mintaqaga qarab farq qilishi mumkin

3. Soliq undirish: Oddiy soliqqa tortishda soliq yig'ish jismoniy jihatdan, masalan, do'konda mahsulot sotib olayotganda yoki mahalliy xizmat ko'rsatishda amalga oshirilishi mumkin. Elektron tijoratda to'lov tizimlari yoki vositachilar orqali elektron operatsiya amalga oshirilganda soliq undirish avtomatik tarzda amalga oshirilishi mumkin.

4. Hisobot va buxgalteriya hisobi: An'anaviy soliqqa tortishda soliq majburiyatlarini hisobot qilish va hisobga olish soddaroq va sotuvchi yoki xaridorning jismoniy mavjudligiga asoslangan bo'lishi mumkin. Elektron tijoratda

²⁰ Л.В. Фролова. Принципы налогообложения субъектов электронной коммерции. ст-190.

elektron tranzaksiyalarning elektron to'lov tizimlaridan foydalanish va operatsiyalarni amalga oshirishda chegaralarni kesib o'tish imkoniyati kabi xususiyatlarini hisobga olish kerak.

5. Xalqaro aspektlar: Elektron tijoratni soliqqa tortish xalqaro aspektlarga ham ega bo'lishi mumkin, chunki savdo turli mamlakatlar va mintaqalarni qamrab olgan holda Internet orqali amalga oshirilishi mumkin. Bu soliq solish joyini aniqlash va tegishli soliq stavkalarini qo'llashda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, elektron tijorat soliqqa tortish dinamik va tez rivojlanayotgan soha bo'lib, soliq qonunchiligi elektron tijorat texnologiyalari va amaliyotidagi o'zgarishlarga javoban o'zgarishi mumkin.

Elektron tijorat soliqqa tortishning asosiy va o'ziga xos tamoyillari bu elektron tijorat soliqqa tortishning yurisdiksiyasi, kamsitishlarga yo'l qo'ymaslik va mutanosiblik (yoki proporsionallik) tamoyillari hisoblanadi va quyida ular haqida qisqacha ma'lumot berib o'tamiz:

Hududiylik tamoyili elektron tijorat soliqqa tortishning asosiy tamoyillaridan biridir. U elektron operatsiyani amalga oshiruvchi shaxsning jismoniy joylashuvi yoki hududiy mansubligidan kelib chiqqan holda soliq solish joyini belgilaydi. Bu shuni anglatadiki, soliqlar bitimning o'zi amalga oshirilgan yoki sotuvchi yoki xaridor joylashgan mamlakatda olinadi.

Biroq, ma'lum bir geografik joylashuvga murojaat qilmasdan Internet orqali tranzaksiyalar amalga oshirilishi mumkin bo'lgan elektron tijorat holatida soliq solish joyini aniqlash murakkab bo'lishi mumkin. Bunday hollarda xalqaro tashkilotlar va hukumatlar elektron operatsiyalar uchun soliq solish joyini aniqlash uchun maxsus qoidalar va kelishuvlarni ishlab chiqadilar.

Masalan, OECD (Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti) elektron tijoratni soliqqa tortish bo'yicha yo'riqnomalarni, jumladan, soliq solish joyini aniqlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqdi. Ushbu ko'rsatmalarga muvofiq, soliq solish joyi sotuvchi yoki xaridorning jismoniy joylashuvi, tranzaksiya amalga oshiriladigan serverning joylashuvi yoki xizmatlar yoki tovarlar taqdim etiladigan joydan kelib chiqib belgilanishi mumkin.

Ba'zi davlatlar, shuningdek, elektron tranzaksiyalarga soliq solish qayerda qo'llanilishini aniqlash uchun ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama shartnomalar tuzadilar. Masalan, Yevropa Ittifoqida MOSS (Mini One Stop Shop) QQS tizimi joriy qilingan bo'lib, u Yevropa Ittifoqining turli mamlakatlaridagi elektron tijorat kompaniyalariga faqat bitta davlatda - ular ro'yxatdan o'tgan mamlakatda soliq to'lash imkonini beradi.

Biroq, mavjud qoidalar va kelishuvlarga qaramay, elektron tijorat uchun soliqqa tortish qayerda qo'llanilishini aniqlash Internetning global va chegarasiz tabiati tufayli muammo bo'lib qolmoqda.

Elektron tijoratda soliqqa tortishda *kamsitishlarga yo'l qo'ymaslik* tamoyili elektron tijoratning barcha ishtirokchilari teng shartlarda soliqqa tortilishini ta'minlaydi. Bu shuni anglatadiki, hech bir mamlakat yoki kompaniya boshqalarga nisbatan soliq imtiyozlari yoki kamchiliklariga ega bo'lmasligi kerak.

Diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik tamoyili xalqaro savdoda sun'iy to'siqlar yaratish uchun soliq choralarini qo'llashni taqiqlashni ham o'z ichiga oladi. Masalan, mamlakatlar xorijiy tovarlar yoki xizmatlarga kirishni cheklaydigan yoki xorijiy kompaniyalarga nomutanosib soliq yukini yuklaydigan soliq choralarini qo'llamasliklari kerak.

Elektron tijoratda soliqqa tortishda *mutanosiblik* tamoyili soliq yuki savdo hajmi yoki elektron tijoratdan olinadigan daromadga mutanosib bo'lishi kerakligini anglatadi. Bu shuni anglatadiki, ko'proq savdo qiladigan yoki elektron tijoratdan ko'proq daromad oladigan kompaniyalar ko'proq soliq to'lashlari kerak.

Biroq, mutanosiblik tamoyilini aniqlash va qo'llash amaliyotda qiyin bo'lishi mumkin. Soliq tizimlari va qoidalari har bir mamlakatda farq qilishi mumkin va adolatli va mutanosib soliq yukini o'rnatish xalqaro standartlarni batafsil tahlil qilish va uyg'unlashtirishni talab qilishi mumkin.

Samarali soliq tizimini rivojlantirish elektron tijoratni rivojlantirishni rag'batlantirishning asosiy omili hisoblanadi. Elektron tijoratni soliqqa tortishning hududiylik, kamsitilmaslik va mutanosiblik tamoyili kabi asosiy tamoyillari va mexanizmlari soliq tizimining adolatliligi va barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Elektron tijoratni to'g'ri soliqqa tortish iqtisodiyotni rivojlantirish va biznes uchun qulay muhit yaratishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, elektron tijorat soliqqa tortish murakkab va ko'p qirrali mavzu bo'lib, doimiy yangilanish va o'zgaruvchan muhitga moslashishni talab qiladi. Shu sababli, sohadagi so'nggi tendensiyalardan xabardor bo'lish va elektron tijorat soliqqa tortish bo'yicha muhokamalarda faol ishtirok etish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 01.01.2020);

2. O'zbekiston Respublikasining 29.09.2022 yildagi "Elektron tijorat to'g'risida" gi 792-sonli Qonuni;
3. Soliq huquqi. Darslik. – T.: O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2022. – 679 bet;
4. Васильева Надежда Михайловна. Правовое регулирование налогообложения электронной Коммерции. Автореферат. Москва – 2007;
5. Л.В. Фролова. Принципы налогообложения субъектов электронной коммерции.